Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

De rol van de Vlaamse gemeenschapssenatoren in de Belgische federale staatsstructuur tijdens de legislatuur 1995-1999

Dieter VANHEE
Licentiaat in de Politieke Wetenschappen Katholieke Universiteit Leuven

I. Inleiding[1]

Op 9 oktober 2001 zorgde de Federale Beleidsverklaring van Premier Verhofstadt voor heel wat opschudding. De Eerste Minister had het daarin namelijk over de mogelijke samenvoeging van Kamer en Senaat tot één federaal parlement waarin een bijzondere commissie de reflectiefunctie op zich zou moeten nemen. Verder had Premier Verhofstadt het over een paritaire Federale Raad, samengesteld vanuit de Gemeenschappen, waarin alle Gewesten vertegenwoordigd zouden zijn: 35 Nederlandstaligen en 35 Franstaligen waarvan één vertegenwoordiger van de Duitstalige Gemeenschap. Diezelfde Raad zou samen met het Federaal Parlement bevoegd zijn voor de grondwetswijzigingen en de aanpassingen aan de bijzondere wetten.[2] Kortom: het bestaan van de Senaat werd in vraag gesteld.

Maar ook in het verleden heeft de Senaat woelige tijden gekend. Vooral het Sint-Michielsakkoord van 1992, dat van België een federale staat maakte, herschikte de kaarten van het Belgische tweekamerstelsel grondig. De Senaat kreeg daarbij een nieuwe invulling, zowel qua bevoegdheden als qua samenstelling. Wat betreft de bevoegdheden zag men de nieuwe Senaat enerzijds als reflectie- of bezinningskamer en anderzijds als ontmoetings- of verzoeningskamer. Dat ontmoetings- of participatie-aspect is typisch voor federale staten, getuige de talloze

1. Dit artikel kwam tot stand in het kader van een eindverhandeling tot het verkrijgen van de graad van Licentiaat in de Politieke Wetenschappen. Voor het volledig werk: VANHEE, D., *De rol van de Vlaamse gemeenschapssenatoren in de federale staatsstructuur tijdens de legislatuur 1995-1999*, Leuven, KULeuven, 2003 (Diss. Lic.), 230 p. Speciale dank gaat uit naar Prof. Dr. Bart Maddens.
2. VERHOFSTADT, G., *Federale Beleidsverklaring*, 9.10.2001, http://www.fgov.be. Ondertussen is het ontwerp van verklaring tot grondwetsherziening – waaronder de artikels betreffende de senaatshervorming – in maart 2003 door de Ministerraad goedgekeurd en zijn de hervormingsplannen herbevestigd in het Regeerakkoord van 10 juli 2003.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

definities van federalisme waarin participatie en federalisme met elkaar gelinkt worden. Zo is er in de eerste plaats Preston King die de federale staatsordening ziet als "een institutionele regeling die de norm aangenomen heeft van een soevereine staat met als karakteristiek de constitutioneel gewaarborgde betrokkenheid van de regionale verbanden bij de centrale besluitvorming.[3]" Ook Daniel J. Elazar legt de nadruk op participatie en omschrijft federalisme als "de constitutionele verdeling van macht opdat de elementen in het federale geheel participeren in het proces van 'common-policy making' terwijl elke deelstaat zijn integriteit behoudt.[4]"

Die participatiefunctie van de Senaat weerspiegelde zich deels in de nieuwe samenstelling. De Senaat werd herleid tot 71 senatoren waarvan 40 rechtstreeks verkozen senatoren, 21 gemeenschapssenatoren en 10 gecoöpteerde senatoren. Tien van die 21 gemeenschapssenatoren worden aangewezen door en uit de Vlaamse Raad en nog eens tien door en uit de Franse Gemeenschapsraad. Tenslotte heeft ook de Duitstalige Gemeenschap één gemeenschapssenator. Die 21 gemeenschapssenatoren die als enige parlementairen nog een dubbelmandaat bekleden – gemeenschapssenatoren zetelen zowel in de Senaat als in hun respectievelijke Gemeenschapsraad – werden gecreëerd om de vertegenwoordiging van de gemeenschappen en de gewesten op het federale niveau te verzekeren en moesten er voor zorgen dat de Senaat de ontmoetingsplaats tussen de federale staat en de gemeenschappen en de gewesten zou belichamen.[5] Zij moesten er m.a.w. voor zorgen dat de participatiewet, i.e. de deelstaten van de federale staat

3. KING, P., *Federalism and Federation*, London, Croom Helm, 1982, 19 (eigen vertaling).
4. ELAZAR, D.J., *Federal Systems of the world*, Essex, Longman Group Limited, 1994, XV (eigen vertaling). Zie ook: WHEARE, K.C., *Federal Government*, Greenwood Press, Westport (Connecticut), 1980, 10; DELMARTINO, F. en DESCHOUWER, K., "Grondslagen van het federalisme" in ALEN, A., BEAUFAYS, J., e.a., *Federalisme: staatkundig, politiek en economisch*, Antwerpen, MAKLU, 1994, 13; ALEN, A., *Poging tot een juridische begripsomschrijving van Unitarisme, Centralisatie, Deconcentratie, Decentralisatie, Regionalisatie, Federalisme, Confederalisme*, Heule, UGA, 1975, 58; RIKER, W., "Federalism" in GREENSTEIN, F. en POLSKY, N.W., *Handbook of political science*, vol. 5, Mass., Addisson-Wesley Publ. Comp., 1975, 101.
5. SUETENS, L.-P., "De Hervorming van het tweekamerstelsel" in ALEN, A. en SUETENS, L.-P. (ed.), *Het Federale België na de vierde Staatshervorming*, Brugge, die Keure, 1993, 159. Zie verder: MASTIAS, J. en GRANGE, J., *Les secondes chambres en Europe occidentale*, Parijs, Economica, 1987, 496 p.; LEEMANS, E., "Het tweekamerstelsel in een nieuw perspectief" in ALEN, A. en SUETENS, L.-P. (ed.), *Zeven knelpunten na zeven jaar staatshervorming*, Brussel, E. Story-Scientia, 1988, 383 p.; LAUREYS, V. en VAN DEN WIJNGAERT, M., e.a., *De geschiedenis van de Belgische Senaat: 1831-1995*, Tielt, Lannoo, 1999, 470 p.; VAN DER HULST, M., *Het Federale Parlement*, Kortrijk-Heule, UGA, 1994, 257 p.; VAN NIEUWENHOVE, J., "De samenstelling van het Federale Parlement" in VAN DER HULST, M. en VENY, L., *Parlementair Recht: Commentaar en Teksten*, Gent, Mys en Breesch, 1998, 39-48; COLLA, E., "Le Bicaméralisme belge en 1993" in FLINTERMAN, C., HERINGA, A.W. en WADDINGTON, L. (ed.), *The Evolving Role of Parliaments in Europe*, Antwerpen, MAKLU, 1994, 37-54; CLEMENT, J., D'HONDT, H., VAN CROMBRUGGE, J., e.a., *Het Sint-Michielsakkoord en zijn achtergronden*, Antwerpen, MAKLU, 1993, 166 p.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

nemen deel aan de uitwerking van de federale beslissingen die hen aanbelangen, vervuld zou zijn.[6]

Professor Alen meent dat de vierde Belgische staatshervorming er heeft voor gezorgd dat de belangrijke participatie van de gemeenschappen en de gewesten aan de federale wil verzwakt is. Voor 1993 gold het dubbelmandaat nog en kon men volgens Alen spreken van een mate van betrokkenheid van de gemeenschaps- en gewestvertegenwoordigers bij het federaal grondwet- en wetgevend werk, iets wat nu veel minder het geval is met nog slechts 21 parlementairen met een dubbelmandaat: de gemeenschapssenatoren.[7] Ook Leus en Veny zien vooral de nadelen van de afschaffing van het dubbelmandaat: parlementairen met een dubbelmandaat waren volgens hen beter op de hoogte van de belangen en de politieke inzetten die op verschillende niveaus speelden, en hadden reeds de neiging om een compromis te zoeken tussen federale en deelstaatbelangen, juist om persoonlijk niet in schizofrene situaties terecht te komen.[8]

Maar wanneer grondwetsspecialisten zoals Alen de gemeenschapssenatoren nog enkel de rol toebedelen van brug tussen de verschillende beleidsniveaus, stellen ze de gemeenschapssenatoren dan niet belangrijker voor dan ze in werkelijkheid zijn? Daarom zijn twee opmerkingen hier op zijn plaats. Men zou immers kunnen stellen dat ook de andere parlementsleden de rol van 'gemeenschapssenator' vervullen daar zij deel uitmaken van volgens de taalbreuklijn gesplitste politieke partijen. Zij komen dan net zoals de gemeenschapssenatoren op voor hun deelstaat gezien ze enkel verantwoording schuldig zijn t.o.v. regionale partijbureaus en een regionaal kiespubliek. Daarbovenop komt nog dat men de rol van een parlementair in het Belgisch federaal systeem niet mag overschatten. Want in de specifieke Belgische federale staat is er een erg machtige instantie die bepaalt wat parlementsleden, en zelfs regeringsleden, doen of laten: de politieke partij.[9]

Met deze twee opmerkingen in het achterhoofd, is het erg interessant om de werkzaamheden van de gemeenschapssenatoren onder de loep te nemen, weliswaar in een beperkt exploratief onderzoek. Dit onderzoek zal in eerste instantie

6. De federale staatsvorm wordt gekenmerkt door drie basisprincipes: autonomie van de deelgebieden, participatie en coöperatie.
7. ALEN, A., "Enkele kanttekeningen bij het Belgische federalisme, onder meer in het licht van bepaalde bondsstaattheorieën" in STORME, M. en DELEECK, H. (ed.), *Belgium: Quo vadis?*, Brussel, Paleis der Academiën, 1999, 23-24. Zie ook: Verslag namens de commissie voor de institutionele aangelegenheden uitgebracht door de heren Caluwé, Coene, Desmedt en Hotyat, *Parl. Stuk* Senaat 1998-1999, 1-1333/1, 856-865; ALEN, A., BOES, M., DELPEREE, F., e.a., *Welke hervormingen voor de Senaat? Suggesties van achttien grondwetsspecialisten*, Brussel, Senaat, 2001, 13-45.
8. LEUS, K. en VENY, L., *Het Federale Parlement in de praktijk: De werking van de wetgevende vergaderingen na de verkiezingen van 21 mei 1995*, Brugge, Die Keure, 1996, 237.
9. Zie daarvoor o.a.: DEWACHTER, W., *De mythe van de parlementaire democratie: een Belgische analyse*, Leuven, Acco, 2001, 475 p.; DEWACHTER, W., THOMAS, I. en DEPAUW, S., *Afscheid van het laatste dubbelparlement*, Leuven, Acco, 1997, 256 p.; DEWINTER, L., *The Belgian Legislator*, Florence, European University Institute, 1992 (Diss. Doc.), 454 p.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

nagaan hoe de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren uit de legislatuur 1995-1999 hun controlerende functie in Senaat en Vlaams Parlement vervulden. Daarna wordt stilgestaan bij hun inbreng in de behandeling van belangenconflicten, om vervolgens te eindigen met de gezamenlijke initiatieven ondernomen door de gemeenschapssenatoren. Daarenboven wordt doorheen dit artikel ook af en toe verwezen naar de interviews die van de gemeenschapssenatoren werden afgenomen.

II. Onderzoeksafbakening, methodologie en hypotheses

A. Onderzoeksafbakening

De onderzoeksperiode wordt afgebakend tot 1995-1999. Dit is de eerste volledige legislatuur na het Sint-Michielsakkoord waarin gemeenschapssenatoren zitting hebben. De onderzoekspopulatie wordt beperkt tot de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren: Vera Dua, Lydia Maximus, Patrick Hostekint, Joris Van Hauthem, Chris Vandenbroeke, Jacques Devolder, Leo Goovaerts, Leo Delcroix, Marc Olivier en Johan Weyts. De afkorting van hun namen die verder in het onderzoek zal gebruikt worden, is terug te vinden in tabel 1. Ook hun partij wordt er weergegeven: de toenmalige gemeenschapssenatoren zijn afkomstig uit zes verschillende politieke partijen: Agalev, de toenmalige SP,[10] het Vlaams Blok, de toenmalige VU, de VLD en tenslotte de toenmalige CVP.

Tabel 1. De onderzoekspopulatie en hun partijaffiliatie.

Naam	Dua	Max	Host	Van H	Vdb	Dev	Goov	Delcr	Oliv	Weyts
Partij	Agalev	SP	SP	Vl. Blok	VU	VLD	VLD	CVP	CVP	CVP

Voorts wordt de controlerende functie[11] van de gemeenschapssenatoren onderzocht en niet de wetgevende functie. De reden hiervoor ligt vooral in het feit dat de controlerende werkzaamheden de beste parameter zijn om het onderzoeksobject onder de loep te nemen. Men kan immers aannemen dat het vooral in die werkzaamheden zal zijn dat de rol van de gemeenschapssenatoren als vertegenwoordiger van het Vlaams Parlement of de Senaat tot uiting zal komen. Via een

10. Lydia Maximus werd tijdens de laatste maanden van de legislatuur 1995-1999 vervangen door Tuur Van Wallendael. Aangezien dit een heel korte periode betreft, worden de werkzaamheden van Van Wallendael niet in rekening gebracht.
11. Het betreft hier meer in het bijzonder mondelinge vragen, vragen om uitleg en schriftelijke vragen in de Senaat en mondelinge vragen, vragen om uitleg, schriftelijke vragen, actuele vragen en interpellaties in het Vlaams Parlement.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

vraag of een interpellatie kan men immers heel gericht en op een redelijk gemakkelijke manier zijn bekommernissen kenbaar maken.[12] De belangenconflicten worden eveneens in dit onderzoek opgenomen omdat dit, net zoals met de controlerende functie, een materie is waarin men kan aannemen dat de gemeenschapssenatoren – gezien hun brugfunctie – zich heel bedrijvig zullen opstellen.[13]

Deze onderzoeksafbakening maakt duidelijk dat de onderzoeksbasis beperkt is. Tien gemeenschapssenatoren, één legislatuur en enkel de controlerende werkzaamheden, laten niet toe om alomvattende uitspraken te doen. Dit verkennend onderzoek wil dan ook een aanzet geven tot verder en diepgaander onderzoek waarbij de 21 gemeenschapssenatoren gedurende een langere periode onder de loep worden genomen. Daarnaast is het eveneens aangewezen om naast de controlerende functie van de gemeenschapssenatoren ook hun wetgevende functie in de analyse op te nemen.

B. Methodologie

In dit artikel wordt gebruik gemaakt van een categorisering die de communautaire geladenheid van de controlerende werkzaamheden van de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren in kaart brengt. De grond waarop een vraag wordt behouden voor dit onderzoek is gebaseerd op het al dan niet communautaire gehalte van de gestelde vraag. Daarbij wordt 'communautair' ruim geïnterpreteerd en wordt niet alleen aandacht besteed aan de communautaire strijdpunten. Deze strijdpunten, zoals bijvoorbeeld de naleving van de taalwetten, worden ondergebracht in de categorie 'volledig communautair'. Daarnaast betekent 'communautair' in dit onderzoek ook de meer constructieve kant van de zaak: de vraag naar overleg en samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus. Deze zachtere vorm van communautaire geladenheid wordt 'gedeeltelijk communautair' genoemd. De volledig communautaire vragen verschillen dus van de gedeeltelijk communautaire door het feit dat die eerste soort vragen niet het overlegaspect maar eerder de harde kant van het federalisme in zich meedraagt.

De gedeeltelijk communautaire vragen zijn dus die vragen waarin de gemeenschapssenatoren de vraag stellen naar overleg en samenwerking tussen de federale overheid en de deelstaten of tussen de deelstaten onderling. De gemeen-

12. De opmerking moet worden gemaakt dat de controlerende functie van een parlementslid niet het sterkst beleidsbeïnvloedend instrument is. Aan de wetgevende functie wordt over het algemeen een grotere waarde gegeven. Maar het onderling vergelijken van verschillende wetgevende stukken is veel complexer dan dit het geval is bij controlerende vragen. Zie bijvoorbeeld het onderzoek van Deweerdt en Hocepied: DEWEERDT, M., "De parlementaire werkzaamheden van de Belgische parlementsleden tijdens de zitting 1977-1978" in *Res Publica*, 20, (1978), 4, pp. 647-683; HOCEPIED, C., "De activiteitsgraad van de Belgische senatoren tijdens de zitting 1982-1983" in *Res Publica*, 26, (1984), 5, pp. 643-661.
13. Alle controlerende vragen/interpellaties en belangenconflicten zijn terug te vinden onder http://www.vlaamsparlement.be en http://www.senaat.be.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

schapssenatoren hebben het in dit soort vragen over het feit of er al dan niet overleg heeft plaatsgevonden, of er op het moment van de vraagstelling al overleg aan de gang is of dat er overleg moet plaatsvinden in die domeinen waar beide overheden een bevoegdheid of een belang hebben. De gemeenschapssenatoren beklemtonen in dit soort vragen dat de verschillende beleidsniveaus (federale overheid/gemeenschappen en gewesten en gemeenschappen/gewesten onderling) moeten samenwerken om tot een coherent beleid te komen. In dit soort vragen houden de gemeenschapssenatoren zich m.a.w. bezig met de zachtere kant van het federalisme: overleg en samenwerking. Als voorbeeld kan een schriftelijke vraag van toenmalig Agalev-gemeenschapssenator Vera Dua worden genomen. Zo stelt ze in de Senaat de vraag of er al overleg is gepleegd tussen de federale minister voor Landbouw en KMO en de Vlaamse minister voor Leefmilieu omtrent het afvalstoffendecreet.[14]
De volledig communautaire vragen worden verder ingedeeld in drie subcategorieën. Een eerste subcategorie betreft de vragen m.b.t. het federaliseringsproces. De gemeenschapssenatoren beklemtonen daarin dat Vlaanderen meer bevoegdheden moet krijgen ten koste van de federale overheid en dat het federaliseringsproces onverkort moet worden verder gezet. Een verdere regionalisering van de bevoegdheden, meer financiële autonomie voor de deelstaat en een billijke verdeling van de middelen zijn daarbij de belangrijkste pijlers. Als voorbeeld kan een mondelinge vraag van toenmalig VU-gemeenschapssenator Chris Vandenbroeke genomen worden. Zo stelt hij zich in de Senaat de vraag of het niet dringend tijd is dat het beleid inzake openbaar vervoer en het treinverkeer in het bijzonder, aan de deelstaten wordt toegewezen.[15]

Een tweede subcategorie betreft de vragen m.b.t. de bestaande bevoegdheidsverdeling. De gemeenschapssenatoren trachten duidelijkheid te verkrijgen omtrent de bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende beleidsniveaus en ze klagen bevoegdheidsoverschrijding nefast voor de Vlaamse deelstaat aan. Als voorbeeld kan een vraag om uitleg van toenmalig SP-gemeenschapssenator Patrick Hostekint genomen worden. Zo vraagt Hostekint zich in de Senaat af hoe de bevoegdheidsverdeling nu feitelijk in elkaar steekt tussen de federale overheid en de regionale overheden i.v.m. de toekenning van aparte begraafplaatsen voor islamieten in België.[16]

Tenslotte bevat een derde subcategorie vragen waarin de taalproblematiek in het federale België centraal staat. Hierin klagen de gemeenschapssenatoren de taalverhoudingen in de overheidsdiensten en de niet-naleving van de taalwetten in Brussel en haar randgemeenten aan. Als voorbeeld kan een schriftelijke vraag van Vlaams Blok-gemeenschapssenator Joris Van Hauthem genomen worden. In die

14. *Vr. en Antw.* Senaat 1996-1997, 23 mei 1997, 1-47 (Vr. nr. 84 DUA).
15. *Hand.* Senaat 1998-1999, 11 februari 1999, 1-245.
16. *Hand.* Senaat 1996-1997, 25 juni 1997, 1-120.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

vraag klaagt hij het gebrek aan officieel tweetalige ambtenaren binnen het ministerie van Financiën aan.[17]

C. Hypotheses

De hypotheses die hieronder worden geponeerd zijn veeleer gebaseerd op wat de wetgever voor ogen had met de creatie van het ambt van gemeenschapssenator, eerder dan op vroeger wetenschappelijk onderzoek. Daardoor mag het belang van deze hypotheses niet worden overschat maar dienen ze veeleer als leidraad doorheen dit exploratief onderzoek.

In eerste instantie wordt er een antwoord gezocht op onderstaande onderzoeksvragen. Hoeveel controlerende vragen worden door elk van de gemeenschapssenatoren gesteld en hoe verhoudt dit totale aantal zich tot het totale aantal vragen van alle leden van de Senaat en het Vlaams Parlement? Men zou als hypothese kunnen vooropstellen dat *de Vlaamse gemeenschapssenatoren door hun dubbelmandaat minder actief zullen zijn, wat betreft controlerende activiteit, dan de andere Senaatsleden en leden van het Vlaams Parlement.* Het dubbelmandaat zorgt er immers voor dat men zijn tijd over de verschillende parlementen moet verdelen en dat kan weerspiegeld worden in hun parlementair werk.

Daarbij aansluitend zal ook worden nagegaan of de Vlaamse gemeenschapssenatoren hun controlerende werkzaamheden evenredig verdelen over de twee assemblees daar ze door hun brugfunctie geacht worden in beide assemblees te participeren. Onze verwachting: *de Vlaamse gemeenschapssenatoren zullen hun controlerende werkzaamheden ongeveer evenredig verdelen tussen hun assemblees.* Wil men immers een goede gemeenschapssenator zijn, dan moet men voeling hebben met beide halfronden en dus in beide actief zijn.

Voorts wordt onderzocht hoeveel van die vragen een communautaire inslag hebben (zie categorisering in B), zowel in absolute cijfers als in percentages. Men kan aannemen dat *een groot deel van hun vragen in Senaat en Vlaams Parlement betrekking zal hebben op wat in dit onderzoek als communautair wordt bestempeld, daar ze gemeenschapssenatoren zijn.* Gemeenschapssenatoren zullen zich m.a.w. veel bezighouden met het communautaire aspect: het aansporen tot overleg en samenwerking en het aankaarten van potentiële en reeds aanwezige communautaire problemen.
Vervolgens wordt nagegaan welke onderwerpen de gemeenschapssenatoren aansnijden in de communautaire vragen. Daartoe wordt een onderscheid gemaakt tussen gedeeltelijk communautaire vragen en volledig communautaire vragen aan de hand van de hierboven toegelichte categorisatie. Daarbij kan als verwachting worden geformuleerd dat *de Vlaamse gemeenschapssenatoren vooral gedeeltelijk communautaire thema's ter harte zullen nemen doordat de gemeenschapssenatoren*

17. *Vr. en Antw.* Senaat 1995-1996, 10 mei 1996, 1-24 (Vr. nr. 88 VAN HAUTHEM).

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

geacht worden een brugfunctie te vervullen. Gemeenschapssenatoren zullen dus vooral ijveren voor overleg en samenwerking tussen de beleidsniveaus, veeleer dan volledig communautaire vragen te stellen.

Daarenboven is het interessant na te gaan wat de rol van de Vlaamse gemeenschapssenatoren is geweest in het aanbrengen en behandelen van belangenconflicten. In het Vlaams Parlement zal meer bepaald worden nagegaan hoeveel moties m.b.t. een belangenconflict door de Vlaamse gemeenschapssenatoren werden ingediend. Men kan daarbij de hypothese poneren dat *de gemeenschapssenatoren een belangrijk aandeel van die moties in het Vlaams Parlement zullen indienen.* In de Senaat zal de rol van de Vlaamse gemeenschapssenatoren in de behandeling van de belangenconflicten worden onderzocht. Er mag verwacht worden dat *de gemeenschapssenatoren in de Senaat een belangrijke rol zullen spelen wat betreft het behandelen van belangenconflicten.* In beide gevallen zijn de gemeenschapssenatoren immers de parlementairen bij uitstek om een belangenconflict aan te kaarten en op te volgen.

Tenslotte wordt ook stilgestaan bij de gemeenschappelijke initiatieven van de gemeenschapssenatoren in het algemeen en de Vlaamse in het bijzonder. De verwachting daarbij kan als volgt worden geformuleerd: *de Vlaamse gemeenschapssenatoren zullen als groep veel op de voorgrond treden door gemeenschappelijke initiatieven te ondernemen. Men kan daarbij ook verwachten dat de gemeenschapssenatoren van de drie Gemeenschappen eveneens zullen samenwerken.* Gemeenschapssenatoren zullen dus op bepaalde momenten over de grenzen van de partij heen, over de grenzen van meerderheid/minderheid heen, hun brugfunctie uitoefenen.

III. Controlerende werkzaamheden

A. Activiteit gemeenschapssenatoren

De tien Vlaamse gemeenschapssenatoren stelden in de Senaat ('95-'99) in totaal 532 schriftelijke vragen, 65 vragen om uitleg en 198 mondelinge vragen.

Tabel 2. Aantal vragen gesteld door de Vlaamse gemeenschapssenatoren in vergelijking met het totaal aantal gestelde vragen door de voltallige Senaat ('95-'99).

Vragen Senaat	Schriftelijk	Uitleg	Mondeling
71 Senatoren	3912	607	1147
Gem. Senatoren	532	65	198
Aandeel Gem. Senatoren	*13,6%*	*10,7%*	*17,3%*

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

De voltallige Senaat stelde tussen 1995 en 1999 3912 schriftelijke vragen, 607 vragen om uitleg en 1147 mondelinge vragen.[18] Als men de cijfers van hierboven in rekening brengt dan vertegenwoordigen de Vlaamse gemeenschapssenatoren 13,6% van het totaal aantal schriftelijke vragen, 10,7% van het totaal aantal vragen om uitleg en 17,3% van het totaal aantal mondelinge vragen. Als men daarbij bedenkt dat de Vlaamse gemeenschapssenatoren 10 van de 71 senatoren, of procentueel 14,1% vertegenwoordigen, dan ziet men dat ze (enkel) hoger dan het gemiddelde scoren wat betreft het aantal mondelinge vragen.

De tien Vlaamse gemeenschapssenatoren stelden in het Vlaams Parlement ('95-'99) in totaal 450 schriftelijke vragen, 77 actuele vragen, 69 interpellaties, 28 vragen om uitleg en 40 mondelinge vragen.

Tabel 3. Aantal vragen en interpellaties gesteld door de Vlaamse gemeenschapssenatoren in vergelijking met het totaal aantal gestelde vragen en interpellaties door het voltallige Vlaams Parlement ('95-'99).

Vragen Vl. Parl.	**Schriftelijk**	**Actueel**	Interpellaties	**Uitleg**	Mondeling
124 Vl. Parl.leden	8517	983	768	/	/
Gem. Senatoren	450	77	69	28	40
Aandeel Gem. S.	*5,3%*	*7,8%*	*9,0%*	/	/

Het voltallig Vlaams Parlement stelde tussen 1995 en 1999 8517 schriftelijke vragen, 983 actuele vragen en hield 768 interpellaties.[19] Als men de cijfers hierboven in rekening brengt dan vertegenwoordigen de Vlaamse gemeenschapssenatoren 5,3% van het totaal aantal schriftelijke vragen, 7,8% van de actuele vragen en 9,0% van de interpellaties. Als men daarbij bedenkt dat de Vlaamse gemeenschapssenatoren 10 van de 124 Vlaamse parlementsleden, of procentueel 8,1%, vertegenwoordigen dan ziet men dat ze (enkel) hoger dan het gemiddelde scoren wat betreft het aantal interpellaties. De hypothese dat *de Vlaamse gemeenschapssenatoren minder actief zullen zijn dan de andere Senaatsleden en leden van het Vlaams Parlement door hun dubbelmandaat* kan dus niet worden aanvaard. Men kan immers vaststellen dat de gemeenschapssenatoren (als groep) heel bedrijvig waren in het stellen van mondelinge vragen in de Senaat en het houden van interpellaties in het Vlaams Parlement.

Wanneer de gemeenschapssenatoren individueel geanalyseerd worden, blijkt de hypothese dat *de Vlaamse gemeenschapssenatoren hun controlerende werkzaamheden evenredig zullen verdelen tussen hun assemblees* eveneens verworpen te kunnen worden. Onderstaande figuur 1 verduidelijkt dat de meeste gemeenschapssenatoren

18. Statistieken van de parlementaire werkzaamheden, *Parl. Stuk* Senaat 1998-1999, 1-824/2.
19. MERGAERTS, S., GOOSSENS, M., e.a., *Legislatuurverslag Vlaams Parlement 1995-1999*, Nazareth, Bestuursdrukkerij Schoubroeck, 1999, 85-101. Dit aantal is niet bekend voor de vragen om uitleg en de mondelinge vragen.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

gekozen hebben om ofwel in de Senaat, ofwel in het Vlaams Parlement actief te zijn, met uitzondering van Marc Olivier, die in beide heel actief is. De gemeenschapssenatoren zelf bevestigen dit in de interviews en hun verklaarde keuze komt nagenoeg perfect overeen met figuur 1. Zes van de tien gemeenschapssenatoren verklaart immers vooral actief te zijn geweest in de Senaat: Lydia Maximus, Patrick Hostekint, Jacques Devolder, Leo Goovaerts, Leo Delcroix en Johan Weyts. De rest verklaart vooral actief te zijn geweest in het Vlaams Parlement: Vera Dua, Chris Vandenbroeke, Joris Van Hauthem en Marc Olivier.

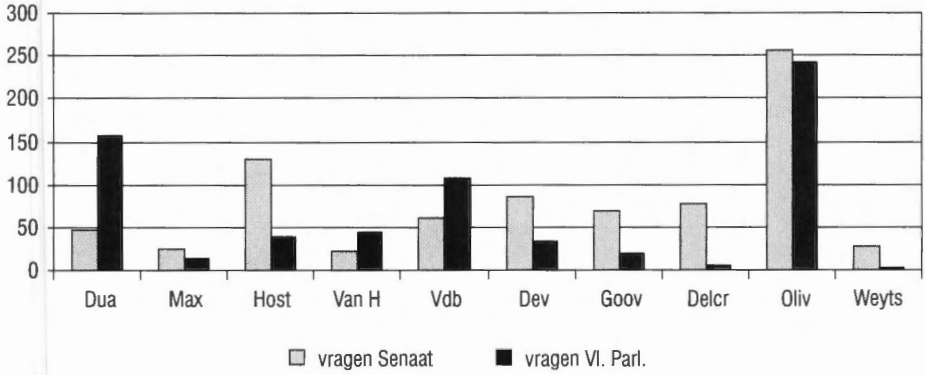

Figuur 1. Aantal controlerende vragen/interpellaties per Vlaams gemeenschapssenator in Senaat en Vlaams Parlement ('95-'99).

Een van de mogelijke verklaringen voor dit fenomeen wordt door Lydia Maximus gegeven: «*De laatste vier jaar (1995-1999) ben ik heel weinig actief geweest in het Vlaams Parlement omdat de afstemming van de werkzaamheden tussen het Vlaams Parlement en de Senaat helemaal niet gebeurde. (...) Ik had de indruk dat men het erom deed.*» Desalniettemin waren ze zich als gemeenschapssenatoren maar al te goed bewust van hun belangrijke sleutelrol, getuige de vele omschrijvingen van het ideaaltype van gemeenschapssenator die door de gemeenschapssenatoren worden gegeven. Chris Vandenbroeke: «*Met een job als gemeenschapssenator wordt men gedwongen om twee assemblees te gaan bevolken en op die manier neemt men bepaalde deelfacetten die men opsteekt in het Vlaams Parlement mee naar de Senaat en vice versa. Dit is op zich een verrijkend gegeven.*»

Een belangrijke bijkomende opmerking bij deze onderzoeksresultaten is het feit dat minstens 7 van de 10 gemeenschapssenatoren al een keuze hadden gemaakt in de legislatuur voor men gemeenschapssenator werd want, zoals eerder vermeld, vervulden de kamerleden en de rechtstreeks verkozen senatoren voor 1995 een dubbelmandaat. Inge Thomas deed het onderzoek voor de eerste drie zittingen van de legislatuur 1991-1995 door de oppervlaktes uitgesproken tekst in het plenaire debat in de verschillende parlementen te onderzoeken. Zoals tabel 4 aantoont, vervulden 7 van de 10 Vlaamse gemeenschapssenatoren toen eveneens een dubbelmandaat.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Tabel 4. De Vlaamse gemeenschapssenatoren en hun activiteitsgraad in het plenaire debat (in aantal vierkante centimeter tekst) tijdens de eerste drie zittingsjaren van de legislatuur 1991-1995.

	Dua	Max	Host	Van H	Dev	Oliv	Weyts
Vl. Parl.	15079	5363	3314	24824	750	5240	1066
Kamer	3964	–	4703	24648	4660	2093	–
Senaat	–	9013	–	–	–	–	3402
Totaal	19043	14376	8017	49472	5410	7333	4468

Bron: I. Thomas, zie noot 20.

De gemeenschapssenatoren die tussen 1995 en 1999 vooral actief waren in het federale parlement, waren dat ook al tussen 1991 en 1995: Maximus, Hostekint, Devolder en Weyts. De gemeenschapssenatoren die tussen 1995 en 1999 vooral actief waren op het Vlaamse niveau, waren dat ook tussen 1991 en 1995: Dua en Olivier.[20] Van Hauthem is zowel erg actief in de Senaat als in het Vlaams Parlement.

B. Communautaire gehalte activiteit gemeenschapssenatoren

In een volgende stap wordt nagegaan hoeveel vragen en interpellaties als communautair mogen worden beschouwd en dit per soort vraag en per Vlaams gemeenschapssenator, zoals geïllustreerd in Tabel 5 en Tabel 6. Gezien het soms erg kleine aantal vragen moeten percentages met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Hier dienen ze enkel ter indicatie van een trend.

Tabel 5. Aantal communautair geladen vragen, per soort vraag en per Vlaams gemeenschapssenator in de Senaat ('95-'99).

Vragen	Dua	Max	Host	Van H	Vdb	Dev	Goov	Delcr	Oliv	Weyts
Schrift.	3/35	2/23	2/63	3/4	15/37	4/22	0/40	1/71	19/227	0/10
Uitleg	0/5	0/0	3/23	3/3	5/5	1/14	3/8	0/2	1/4	0/1
Mond.	3/7	0/1	3/42	10/15	11/18	3/49	6/22	0/4	6/24	1/16
Totaal	6/47	2/24	8/128	16/22	31/60	8/85	9/70	1/77	26/255	1/27
	12,8%	*8,3%*	*6,25%*	*72,7%*	*51,7%*	*9,4%*	*12,9%*	*1,3%*	*10,2%*	*3,7%*

Uit deze tabel is duidelijk af te leiden dat vooral Van Hauthem en Vandenbroeke zich relatief het meest profileren als communautair actief. Dit ligt in de lijn van de verwachtingen daar zij in de onderzochte legislatuur respectievelijk zetelden voor het Vlaams Blok en de VU, twee partijen met een uitgesproken communau-

20. THOMAS, I., "Words, words, words..., De deelname van de parlementsleden aan de plenaire debatten kwantitatief geanalyseerd" in DEWACHTER, W., THOMAS, I. en DEPAUW, S., *Afscheid van het laatste dubbelparlement*, Leuven, Acco, 1997, 81-88.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

tair profiel. Anderzijds moet worden vermeld dat het verschil tussen de gemeenschapssenatoren van communautaire partijen en die van niet-communautaire partijen groter is dan men zou verwachten daar ook de gedeeltelijke communautaire thema's inbegrepen zijn.

De cijfers van het Vlaams Parlement (tabel 6) bevestigen de onderzoeksresultaten bekomen in de Senaat. Sommige gemeenschapssenatoren zijn procentueel erg communautair actief terwijl anderen dat helemaal niet zijn.

Tabel 6. Aantal communautair geladen vragen en interpellaties, per soort vraag en per Vlaams gemeenschapssenator in het Vlaams Parlement ('95-'99).

Vragen	Dua	Max	Host	Van H	Vdb	Dev	Goov	Delcr	Oliv	Weyts
Schrift.	12/105	1/13	1/13	1/8	5/52	2/19	6/16	2/5	22/215	0/4
Actueel	0/20	0/0	5/15	19/22	3/8	1/6	2/2	0/0	0/4	0/0
Interpell	0/13	0/0	1/3	10/13	6/26	0/3	2/2	0/0	5/9	0/0
Uitleg	0/7	0/0	1/4	0/1	3/10	0/2	0/0	0/0	3/4	0/0
Mond.	0/13	0/0	1/3	1/1	4/12	0/2	0/0	0/0	1/9	0/0
Totaal	12/158	1/13	9/38	31/45	21/108	3/32	10/20	2/5	31/241	0/4
	7,6%	*7,7%*	*23,7%*	*68,9%*	*19,4%*	*9,4%*	*50,0%*	*40,0%*	*12,9%*	*0,0%*

Wanneer men de percentages van de tien gemeenschapssenatoren als collectief bekijkt, dan is slechts 13,6% (108/795) van alle controlerende vragen gesteld door de Vlaamse gemeenschapssenatoren in de Senaat communautair geladen, in het Vlaams Parlement is dit ook slechts 18,1% (120/664). Aangezien de hypothese luidde: *een groot deel van de onderzochte controlerende vragen van de gemeenschapssenatoren zal communautair geladen zijn,* moet deze zowel in de Senaat als in het Vlaams Parlement worden verworpen. Men moet deze verwerping wel met de nodige voorzichtigheid benaderen want er zijn grote individuele verschillen tussen de Vlaamse gemeenschapssenatoren merkbaar. Zo zorgen Joris Van Hauthem, Chris Vandenbroeke en Marc Olivier er bijna op eigen houtje voor dat de gemeenschapssenatoren nog zo'n percentage behalen. Van de 228 communautaire vragen, staan er 156 (68%) op hun naam.

De interviews bevestigen de bekomen onderzoeksresultaten. Wanneer de gemeenschapssenatoren immers worden geconfronteerd met hun controlerende werkzaamheden valt op dat, uitgezonderd de gemeenschapssenatoren van de communautaire partijen VU en het Vlaams Blok, het stellen van gedeeltelijk of volledig communautaire vragen niet tot de taak van de gemeenschapssenatoren wordt gerekend. Zo verklaart VLD'er Jacques Devolder: «*Ik sta dagdagelijks tussen de mensen en ik denk dat 'het communautaire' Jan Modaal niet echt beroert. Ze zijn daar niet mee bezig, althans niet in Vlaanderen.*» Toenmalig VU-gemeenschapssenator Vandenbroeke ziet dat anders: «*Vooral bij gedeelde bevoegdheden vind ik het de evidentie zelf dat je communautaire pijnpunten als gemeenschapssenator even meeneemt naar de Senaat. Dit is in feite ook de opdracht van een gemeenschapssenator.*»

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

C. Gedeeltelijk versus volledig communautair

In laatste instantie is het uitermate interessant stil te staan bij de verhouding tussen het aantal gedeeltelijk (overleg en samenwerking) en het aantal volledig communautaire vragen, (strijdpunten) zoals geïllustreerd in Tabel 7. De tweede kolom van Tabel 7 geeft het aantal gedeeltelijk communautaire vragen weer, terwijl de volgende drie kolommen de subcategorieën van de volledig communautaire vragen weergeven.

Tabel 7. Aantal communautair geladen vragen gesteld door de Vlaamse gemeenschapssenatoren in Senaat en Vlaams Parlement per categorie ('95-'99).

Comm. Vragen	Ged. Comm. (1)	Federalisering (2)	Bevoegdheid (3)	Taalprobl.(4)	Totaal
Aantal Senaat	44 *(40,7%)*	35 *(32,4%)*	12 *(11,1%)*	17 *(15,7%)*	108 *(100%)*
Aantal Vl. Parl.	55 *(45,8%)*	22 *(18,3%)*	17 *(14,2%)*	26 *(21,7%)*	120 *(100%)*

De Vlaamse gemeenschapssenatoren stellen vooral volledig communautaire vragen, zowel in de Senaat (64/108 of 59,3%) als in het Vlaams Parlement (65/120 of 54,2%). Dat is tegen de verwachting in omdat de hypothese luidde: *van alle gestelde communautaire vragen van de Vlaamse gemeenschapssenatoren zullen de meeste daarvan gedeeltelijk communautair zijn,* en deze hypothese dus verworpen kan worden. Opmerkelijk is verder het verschil tussen Senaat en Vlaams Parlement wat betreft de spreiding over de categorieën. Scoren de drie volledig communautaire categorieën ongeveer hetzelfde aantal in het Vlaams Parlement, dan ziet men dat dit in de Senaat niet geldt. Daar handelen opmerkelijk veel vragen over het federaliseringsproces. Splitst men de cijfers op naar de individuele gemeenschapssenatoren dan bekomt men onderstaande resultaten.

Tabel 8. Aantal communautair geladen vragen gesteld door de Vlaamse gemeenschapssenatoren in de Senaat (S) en het Vlaams Parlement (V) ('95-'99), per categorie en per Vlaams gemeenschapssenator.

Cat	Dua		Max		Host		Van H		Vdb		Dev		Goov		Delcr		Oliv		Weyts	
	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V	S	V
1	5	10	0	1	4	8	2	0	5	8	3	2	7	4	1	2	16	20	1	0
2	1	2	1	0	2	0	3	3	20	11	3	1	2	0	0	0	3	5	0	0
3	0	0	1	0	2	1	1	6	3	2	1	0	0	2	0	0	4	6	0	0
4	0	0	0	0	0	0	10	22	3	0	1	0	0	4	0	0	3	0	0	0
Tot	6	12	2	1	8	9	16	31	31	21	8	3	9	10	1	2	26	31	1	0

(Categorie 1 = gedeeltelijk communautair; 2-4 = volledig communautair: 2 = federaliseringsproces, 3 = bevoegdheidsverdeling, 4 = taalproblematiek)

Men kan in eerste instantie vaststellen dat er Vlaamse gemeenschapssenatoren zijn die zich bijna niet inlaten met het stellen van communautaire vragen in de Se-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

naat en het Vlaams Parlement: Lydia Maximus, Leo Delcroix en Johan Weyts. Op de tweede plaats zijn er ook gemeenschapssenatoren die zich vooral beperken tot gedeeltelijk communautaire vragen (categorie 1), zoals Vera Dua, Leo Goovaerts en Marc Olivier. Logischerwijs zijn er eveneens gemeenschapssenatoren die vooral volledig communautaire vragen (categorie 2 t.e.m. 4) stellen: Chris Vandenbroeke, Joris Van Hauthem en Jacques Devolder. Wat verder heel opmerkelijk is, is dat Joris Van Hauthem veel communautaire vragen stelt in de Senaat en het Vlaams Parlement m.b.t. de taalproblematiek (categorie 4) en dat Chris Vandenbroeke net hetzelfde doet maar dan met vragen over het federaliseringsproces (categorie 2). Marc Olivier tenslotte, spitst zich voornamelijk toe op gedeeltelijk communautaire vragen (categorie 1).

Even opmerkelijke cijfers worden bekomen wanneer de opsplitsing communautaire/niet-communautaire partijen wordt gemaakt. De gemeenschapssenatoren van de communautaire partijen (VU en Vlaams Blok) stellen in 85,1% of 40/47 (Senaat) en in 84,6% of 44/52 (Vlaams Parlement) van alle gevallen een volledig communautaire vraag, terwijl dat een meerderheid van de vragen gesteld door de gemeenschapssenatoren van de niet-communautaire partijen (Agalev, SP, VLD en CVP) gedeeltelijk communautaire vragen zijn: in de Senaat 60,7% of 37/61 en in het Vlaams Parlement 69,1% of 47/68. Een zelfde vaststelling kan men maken wanneer men de meerderheid van toen (CVP en SP) plaatst tegenover oppositie (Agalev, Vlaams Blok, VU en VLD). In 68,6% of 48/70 (Senaat), en 70,1% of 54/77 (Vlaams Parlement) van alle gevallen stelt de oppositie volledig communautaire vragen, terwijl de meerderheidspartijen zich vooral bezighouden met gedeeltelijk communautaire vragen: in de Senaat 57,9% (22/38) en in het Vlaams Parlement 72,1% (31/43). Al deze cijfers tonen aan, alhoewel opnieuw met de kleine aantallen moet rekening worden gehouden, dat de scheidingslijn meerderheid/oppositie en communautaire partij/niet-communautaire partij ook onder de gemeenschapssenatoren zichtbaar is.

IV. Belangenconflicten

A. Belangenconflicten in Senaat

Doorheen de vijf belangenconflicten[21] die in de Senaat besproken werden, was het Vlaams Blok-gemeenschapssenator Joris Van Hauthem die zich het meest prominent als gemeenschapssenator profileerde. Ter illustratie één van zijn tus-

21. De vijf belangenconflicten betroffen het belangenconflict m.b.t. sociale bepalingen, het belangenconflict m.b.t. de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel, het belangenconflict m.b.t. het taalgebruik op identiteitskaarten, het belangenconflict m.b.t. het taalgebruik in gerechtszaken en het belangenconflict m.b.t. getroffenen van repressie, epuratie en oorlogsslachtoffers.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

senkomsten: «*Als gemeenschapssenator heb ik de motie voor het inroepen van een belangenconflict goedgekeurd. In de Senaat zijn nog gemeenschapssenatoren aanwezig, die werden afgevaardigd door het Vlaams Parlement. Van de argumentatie van het Vlaams Parlement vind ik in het beschikkende gedeelte vrijwel niets terug. (...) De vaagheid en de onduidelijkheid van de tekst tonen aan dat de Senaat niet geslaagd is in zijn eerste test als bemiddelaar tussen de gemeenschappen.*[22]» Chris Vandenbroeke kwam één keer tussen, de anderen nooit. De vooropgestelde hypothese: *verwacht mag worden dat de gemeenschapssenatoren in de Senaat een belangrijke rol zullen spelen wat betreft het behandelen van belangenconflicten* moet bijgevolg worden verworpen daar slechts één gemeenschapssenator zich echt actief betoont.

Een verklaring voor deze geringe activiteit van de gemeenschapssenatoren vindt men terug in de interviews. De gemeenschapssenatoren van de meerderheid verklaren immers dat men, wat betreft de behandeling van belangenconflicten, de partij moet volgen en dat zij bijgevolg stemden zoals hun fractie dat wou.[23] Johan Weyts: «*Als ik de belangenconflicten bekijk, die in het Vlaams Parlement telkens worden weggestemd door de meerderheid, dan is dat om de collega's in het federale parlement niet in problemen te brengen.*» *Hostekint stelt het nog harder: «Afspraken m.b.t. stemmingen t.a.v. belangenconflicten worden binnen de fractie gemaakt. De fractievoorzitter zegt: "U stemt voor of u stemt tegen".*» Twee gemeenschapssenatoren ervaren dit als een niet onbelangrijk probleem. Vlaams Blok-gemeenschapssenator Joris Van Hauthem: «*Het grootste probleem situeert zich bij de gemeenschapssenatoren van de meerderheid, die een belangenconflict mee goedkeuren in het Vlaams Parlement, want dat moet met drievierden, en dan in de Senaat menen dat er geen sprake is van een belangenconflict. (...) Voor de gemeenschapssenatoren is dat dus wel een probleem om dezelfde lijn te houden in de Senaat als in het Vlaams Parlement.*»

B. Belangenconflicten in Vlaams Parlement

In tabel 9 wordt een overzicht gegeven van het totale aantal moties dat werd ingediend door de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren tijdens de legislatuur '95-'99.

22. *Hand.* Senaat 1996-1997, 14 november 1996, 1-73.
23. Illustratief daarvoor zijn de stemmingen m.b.t. het gemotiveerd advies in de Senaat. De gemeenschapssenatoren van de meerderheid keurden in 89% van de gevallen het gemotiveerd advies goed en onthielden zich in de overige gevallen. De gemeenschapssenatoren van de oppositie daarentegen stemden in 50% van de gevallen ja, in 33% neen en in 17% van de gevallen onthielden ze zich. Uitschieters zijn de gemeenschapssenatoren van de VU en het Vlaams Blok: vier keer op de vijf keurden ze het gemotiveerd advies af en in één op de vijf gevallen onthielden ze zich. Voor verdere details zie: *Hand.* Senaat 1996-1997, 14 november 1996, 1-73; *Hand.* Senaat 1996-1997, 19 juni 1997, 1-118; *Hand.* Senaat 1997-1998, 2 april 1998, 1-178; *Hand.* Senaat 1997-1998, 4 juni 1998, 1-192.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Tabel 9. Totaal aantal moties ingediend door de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren in het Vlaams Parlement ('95-'99).

	Dua	Max	Host	Van H	Vdb	Dev	Goov	Delcr	Oliv	Weyts
Moties	7 (1)	0	0	15 (6)	14 (1)	4	1	0	5	0

Vergelijkt men deze cijfers met het totaal aantal moties ingediend door het voltallige Vlaams Parlement tussen 1995 en 1999, d.i. 299, dan ziet men dat de gemeenschapssenatoren daarvan 46 moties voor hun rekening nemen, d.i. 15,4% van alle moties.[24] Brengt men daarbij in rekening dat de Vlaamse gemeenschapssenatoren 8,1% van alle Vlaamse parlementsleden vertegenwoordigen, dan kan men vaststellen dat de gemeenschapssenatoren (vooral van de oppositie) heel actief zijn wat betreft het indienen van moties in het Vlaams Parlement.

Maar voor dit onderzoek zijn vooral de moties m.b.t. een belangenconflict relevant. Van de eerder vermelde 299 moties zijn er 24 die een motie met betrekking tot een belangenconflict betreffen, wat relatief gezien 8% vertegenwoordigt van alle ingediende moties in het Vlaams Parlement. Het is daarbij uiterst interessant te zien dat de Vlaamse gemeenschapssenatoren in één derde van die moties een aandeel hebben, nl. in 8 van de 24 (zie cijfers tussen haakjes in tabel 9). Zoals Tabel 9 illustreert dienen slechts drie gemeenschapssenatoren één of meerdere moties m.b.t. een belangenconflict in. Joris Van Hauthem is op dat gebied het actiefst met zes zulke moties. Chris Vandenbroeke en Vera Dua dienen elk één motie m.b.t. een belangenconflict in.

Wanneer men dus de activiteit van de gemeenschapssenatoren als groep bekijkt, dan kan de hypothese die werd geponeerd zeker aanvaard worden: *de Vlaamse gemeenschapssenatoren zullen een belangrijk aandeel hebben in het totaal aantal ingediende moties m.b.t. een belangenconflict*. Maar wanneer men de cijfers uitsplitst per gemeenschapssenator, dan kan men zien dat slechts drie gemeenschapssenatoren van de oppositie verantwoordelijk zijn voor die hoge activiteit: Vera Dua, Chris Vandenbroeke en Joris Van Hauthem. Neemt men m.a.w. de spreiding van de moties als criterium, dan moet de hypothese worden verworpen.

De interviews tenslotte, toonden aan dat de zeven gemeenschapssenatoren die geen motie m.b.t. een belangenconflict indienden dit geen specifieke taak van een gemeenschapssenator vinden. Zij verklaren het indienen van zulke moties vooral vanuit het feit dat de indieners alledrie lid waren van de oppositie of van een communautaire partij. De indieners zelf zien dit anders. Vera Dua: «*Ik denk dat er zo wel een neiging was, als er belangenconflicten waren die door de partijen moesten mee ondertekend worden, dat men zich in eerste plaats richtte tot de gemeenschapssenatoren.*»

24. MERGAERTS, S., GOOSSENS, M., e.a., *Legislatuurverslag Vlaams Parlement 1995-1999*, Nazareth, Bestuursdrukkerij Schaubroeck, 1999, 92.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

V. Gezamenlijke initiatieven

A. Vlaamse gemeenschapssenatoren

De Vlaamse gemeenschapssenatoren hadden in het Vlaams Parlement of in de Senaat niet het gevoel als een aparte of speciale groep te worden aanzien, getuige deze uitspraak van toenmalig CVP'er Johan Weyts: *«In feite worden de gemeenschapssenatoren geïntegreerd in de werkzaamheden. Er wordt dus heel weinig gesproken over 'de gemeenschapssenatoren'. Dat is zeer uitzonderlijk eens bij een belangenconflict maar voor de rest niet.»*

Het is dan ook niet verwonderlijk dat het moeilijk was om met de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren gezamenlijke initiatieven op touw te zetten. Leo Delcroix, toenmalig CVP-gemeenschapssenator, getuigt: *«Ik heb op dat vlak op een bepaald moment een initiatief genomen naar de tien Vlaamse gemeenschapssenatoren om die bijeen te brengen. (...) Ik denk dat wij drie keer vergaderd hebben. Het is uiteindelijk gestuit op het cordon sanitaire. SP en Agalev vonden het vervelend dat het Vlaams Blok daarbij zat.»*

Deze verklaring stemt in elk geval overeen met de werkelijkheid want bij het zoeken naar gezamenlijke initiatieven van de Vlaamse gemeenschapssenatoren werden slechts drie zulke initiatieven in de Senaat[25] gevonden waardoor de hypothese *de Vlaamse gemeenschapssenatoren zullen als groep veel op de voorgrond treden door gemeenschappelijke initiatieven te ondernemen* verworpen kan worden.[26] Dat de samenwerking tussen de tien gemeenschapssenatoren spaak liep op het cordon sanitaire, kan eveneens worden gestaafd m.b.v. de parlementaire documenten. Joris Van Hauthem ondertekende de eerste twee voorstellen van resolutie met als gevolg dat de Agalev- en SP-gemeenschapssenatoren niet ondertekenden. Bij het derde voorstel tekende Van Hauthem niet mee, en daardoor SP en Agalev nu wel. Ook de uitkomst van deze voorstellen zijn geen succes daar geen enkel voorstel het uiteindelijk haalt.

B. Gemeenschapssenatoren van de drie Gemeenschappen

Voorts bleek deze moeilijkheid ook te bestaan m.b.t. gezamenlijke initiatieven genomen door de Franstalige gemeenschapssenatoren onderling en de gemeen-

25. In het Vlaams Parlement werden dergelijke initiatieven niet teruggevonden.
26. Het betreft meer in het bijzonder: *Parl. Stuk* Senaat 1997-1998, 5 februari 1998, 1-867: het voorstel van resolutie omtrent de meldingsplicht van de fiscale administratie bij de procedure studietoelage voor leerlingen secundair onderwijs; *Parl. Stuk* Senaat 1997-1998, 5 februari 1998, 1-868: het voorstel van resolutie omtrent het doorstorten van verwijlinteresten en boetes naar de gewesten; *Parl. Stuk* Senaat 1997-1998, 1 oktober 1998, 1-1104: het voorstel tot herziening van artikel 120 van de Grondwet (de woorden 'van een Raad' in de Grondwet vervangen door 'van het Vlaams Parlement of van een Raad').

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

schapssenatoren van de drie gemeenschappen en dit opnieuw tegen de verwachting in. Opnieuw Leo Delcroix: *«Ik heb op een bepaald moment aan Michel Foret, die fractievoorzitter was van de Franstalige liberalen en die ook gemeenschapssenator was, voorgesteld om een gelijkaardig initiatief te nemen zoals ik dat had genomen. (...) Maar ik denk niet dat dit daar van de grond is gekomen. Ik denk niet dat ze zelfs één keer zijn samengekomen.»*

Nader onderzoek toonde aan dat er slechts drie initiatieven ondernomen werden door de gemeenschapssenatoren vanuit de drie gemeenschappen in de Senaat.[27] Bij deze initiatieven speelde het cordon sanitaire geen rol want zowel Joris Van Hauthem (Vlaams Blok) als Patrick Hostekint (SP) steunden deze voorstellen. De drie artikelen werden zonder moeilijkheden aanvaard in de Senaat (en later ook in de Kamer).[28]

VI. Besluit

Vanuit dit beperkt exploratief onderzoek kan men voorzichtig besluiten dat er niet zoiets bestaat als 'een gemeenschapssenator'. Is het in theorie een schitterend concept, des te meer ontgoochelend is het in de praktijk. De geformuleerde hypotheses werden immers allemaal verworpen want de meeste Vlaamse gemeenschapssenatoren waren niet actief op domeinen waar men dat zou verwachten. Positief uitgedrukt kon men stellen dat de gemeenschapssenatoren als groep, wat betreft hun controlerende activiteit, in het Vlaams Parlement en in de Senaat rond het gemiddelde scoorden, ondanks hun dubbelmandaat. Meer nog, ze waren actiever dan de rest van de Senaat en het Vlaams Parlement in respectievelijk het aantal mondelinge vragen en het aantal interpellaties. Negatief uitgedrukt kon men stellen dat de gemeenschapssenatoren weinig communautaire vragen stelden en dat een minderheid van die vragen gedeeltelijk communautaire vragen, dit zijn vragen naar overleg en samenwerking, vertegenwoordigde. Negatief was verder dat slechts weinig gemeenschapssenatoren zich actief mengden in het debat m.b.t. belangenconflicten.

De brugfunctie tussen het Vlaams Parlement en de Senaat die ze horen te vervullen, was m.a.w. slechts sporadisch zichtbaar. Van een rolconflict hadden ze geen

27. De drie herzieningen zijn: Herziening van artikel 66 van de Grondwet, *Parl. Stuk* Senaat 1995-1996, 23 november 1995, 1-16; Herziening van artikel 71 van de Grondwet, *Parl. Stuk* Senaat 1995-1996, 23 november 1995, 1-170; Herziening van titel III, hoofdstuk IV van de Grondwet, *Parl. Stuk* Senaat 1995-1996, 23 november 1995, 1-171. Deze drie herzieningen betroffen het vrij verkeer op de verkeerswegen voor de leden van de Gewest- en Gemeenschapsraden. Meer bepaald wilden de gemeenschapssenatoren de woorden 'de Kamer van Volksvertegenwoordigers' vervangen door 'de leden van de Gemeenschaps- en Gewestraden, alsmede de leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, zoals bepaald in artikel 136'.
28. *Hand.* Senaat 1995-1996, 1 februari 1996, 1-22, 1-23.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

last want bij het begin van hun mandaat maakten de meeste gemeenschapssenatoren een duidelijke keuze voor de Senaat of het Vlaams Parlement, een keuze die men vroeger trouwens ook al, ten tijde van het dubbelmandaat, maakte. Maar jammer genoeg is het net die keuze die het ambt en hun rol devalueren. Hoe kan men immers 'een gemeenschapssenator' zijn wanneer men beduidend meer werk levert in de ene assemblee en de andere links laat liggen? Is het dan niet onontbeerlijk om voeling te hebben en te houden met beide halfronden om die brugfunctie tussen beide beleidsniveaus te kunnen belichamen zoals de grondwetgever het met de vierde staatshervorming voor ogen had? De verklaring is simpel: men voelt zich geen gemeenschapssenator en men wordt niet aanzien als een gemeenschapssenator. Men voelt zich daarentegen gewoon Vlaams Parlementslid met stemverplichtingen in de Senaat of omgekeerd gewoon Senator met stemverplichtingen in het Vlaams Parlement.

Slaagden de gemeenschapssenatoren er als individuen niet in hun rol waar te maken, dan is dat evident dat dit ook als groep niet lukte. Ze slaagden er niet in, om over partijgrenzen heen, constructief samen te werken en zich als vertegenwoordigers van de deelstaat in de Senaat en als vertegenwoordigers van de Senaat in het Vlaams Parlement te profileren. Nochtans lagen de kansen er voor het grijpen en waren er voldoende pogingen om gezamenlijk concrete zaken te realiseren (onder impuls van Leo Delcroix), maar deze mislukten allemaal. Ook gemeenschapssenatoren hebben immers, net zoals elk ander parlementslid, verantwoording af te leggen aan hun partij en partijfracties. Ook zij moeten zich gedragen zoals dat van hen wordt verlangd.

Het ambt van gemeenschapssenator is daarom in principe voorbijgestreefd, vooral als men de context van het Belgisch federalisme, waarin de politieke partijen reeds volgens de taalbreuklijn gesplitst zijn, voor ogen houdt. In dat opzicht zijn alle leden van het federale parlement ook reeds regionale parlementsleden of een soort 'gemeenschapssenatoren' die enkel verantwoording verschuldigd zijn t.o.v. hun regionale partijbureaus en hun regionaal kiespubliek.

Premier Verhofstadt, die de Senaat nog enkel wil bevolken met gemeenschapssenatoren, is dus een gewaarschuwd man. Wil hij de Senaat in het algemeen en de gemeenschapssenatoren in het bijzonder aan een grondige hervorming onderwerpen, dan moet hij zeker rekening houden met de hierboven opgesomde struikelblokken en moet er verder en diepgaander onderzoek komen naar de rol van de gemeenschapssenatoren. Theorie en praktijk liggen in het Belgisch institutionele model immers niet zelden ver uiteen en de Vlaamse gemeenschapssenatoren vormen daar absoluut geen uitzondering op.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

SUMMARY

The role of the Flemish community senators in the Belgian federal political system (1995-1999)

Flemish community senators holds seats in both the Flemish Parliament and the Belgian Senate. A lot of expectations are related to their specific mandate. On the basis of our analysis, though, we come to the conclusion that the community senators do not meet these high expectations. While one would expect Flemish community senators to be very active in putting forward parliamentary questions concerning deliberation and cooperation between the different governments, this was clearly not the case in 1995-1999. 'Community senators' in other words, do not exist. They do not act like a community senator, and according to the interviews, nor do they feel like one.

Prime Minister Verhofstadt, who wants to reform the Senate and revalue the role of the community senators by turning every senator into a community senator, is a warned man. In the future, the concept of community senator will only work if significant structural changes are made.